

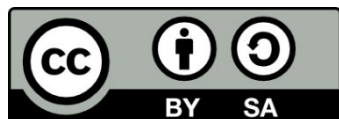

Αγιολογία - Εορτολογία

Ενότητα 8: Οι «Χοροί» των Αγίων.

Συμεών Πασχαλίδης

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Οι «Χοροί» των Αγίων

Ποιοί είναι οι «Χοροί» των Αγίων [1]

- ◆ Διάκριση «χορών» Αγίων σε πλήθος πατερικών και λειτουργικών πηγών αλλά και σε απεικονίσεις της βυζαντινής τέχνης (Παναγιάρια, Μηνολόγια):
  - ✧ Στην Ακολουθία της Προθέσεως.
  - ✧ Επίκληση των πρεσβειών τους στη Θεία Λειτουργία.
  - ✧ «*Ἀπόστολοι, μάρτυρες καὶ προφῆται, ἱεράρχαι, ὅσιοι καὶ δίκαιοι*» (Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος).

Ποιοί είναι οι «Χοροί» των Αγίων [2]

- ◆ Τὴν Θεοτόκον ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοῦ μητέρα τιμήσωμεν· τὸν προφήτην Ἰωάννην ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν ἀπόστολόν τε καὶ μάρτυρα («οὔτε γὰρ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου ἐγήγερται, ὡς ὁ κύριος ἔφησε, καὶ τῆς βασιλείας αὐτὸς πρῶτος κῆρυξ γεγένηται) τοὺς ἀποστόλους ὡς ἀδελφοὺς τοῦ κυρίου καὶ αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας τῶν αὐτοῦ παθημάτων... τοὺς τε τοῦ κυρίου μάρτυρας ἐκ παντὸς τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτοῦ πεπωκότας ποτήριον τό τε τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ θανάτου βαπτισθέντας βάπτισμα ὡς κοινωνοὺς τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς δόξης... καὶ τοὺς ὀσίους πατέρας ἡμῶν τοὺς θεοφόρους ἀσκητὰς τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως... τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ κυρίου παρουσίαν» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἔκθεσις ...).

Η Θεοτόκος – Παναγία [1]

- ◆ Υπέρτερη πάντων των Αγίων - «τὰ δευτερεῖα τῆς Τριάδος ἔχουσα», «τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ...».
- ◆ Προτυπώσεις της Παναγίας στην ΠΔ (νέα Εύα):
  - ✦ «καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον...» (Γεν. 3, 15).
  - ✦ Αειπάρθενο:
    - ✦ «Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει...» (Ησ. 7, 14).
    - ✦ «Ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται» (Ιεζ. 44, 1-4).
- ◆ Μακαρίζεται ἀπὸ τὴν εποχὴ τῆς ΚΔ:
  - ✦ «ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσι με πᾶσαι αἱ γενεαὶ» (Λουκ. 2, ...).
  - ✦ «Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας».
- ◆ Ἰδιαίτερη θέση στη θεία Λατρεία – Ακολουθία τῆς Προσκομιδῆς: μερίδα τῆς Θεοτόκου δεξιά ἀπὸ τὸν Ἀμνό.
- ◆ Συμεών Θεσσαλονίκης (Τσάμης, 62-63).

Η Θεοτόκος – Παναγία [2]

- ◆ Αποκρυστάλλωση της διδασκαλίας της Εκκλησίας στην Γ΄ και Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο.
- ◆ Ανάπτυξη της πατερικής, αγιολογικής και υμνογραφικής παραγωγής για τη Θεοτόκο (Θεοτοκάρια), ιδίως μετά την Γ΄ Οικουμ. Σύνοδο (431).
- ◆ Ανάπτυξη του Θεομητορικού εορτολογικού κύκλου (μεγάλες εορτές):
  - ✧ Γενέσιο της Θεοτόκου (8/9).
  - ✧ Εορτή Αγίας Σκέπης (1 & 28/10).
  - ✧ Εισόδια της Θεοτόκου (21/11).
  - ✧ Σύλληψη Αγίας Άννης (9/12).
  - ✧ Σύναξη της Θεοτόκου (26/12).
  - ✧ Ευαγγελισμός (25/3).
  - ✧ Κατάθεση τ. Εσθήτος (2/7).
  - ✧ Κοίμηση της Θεοτόκου (15/8).
  - ✧ Κατάθεση τ. Ζώνης (31/8).

Ο Τίμιος Πρόδρομος

- ◆ Ιδιαίτερη θέση που του αποδίδεται από τον ίδιο το Χριστό στην ανθρώπινη ιστορία – ο ρόλος του στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας.
  - ✧ «μείζων πάντων τῶν προφητῶν», «ἡ τῶν ἀπ' αἰῶνος θεοφόρων ἀκρότης», «τὸ πτηνὸν τῆς ἐρήμου».
- ◆ Αφιερωμένη στον Πρόδρομο η Τρίτη ημέρα της εβδομάδας.
  - ✧ Ανάπτυξη εορτολογικού κύκλου:
    - Σύλληψη του Προδρόμου (24/9).
    - Γενέσιον Προδρόμου (24/6).
    - Σύναξις του Προδρόμου (7/1).
    - Αποτομή της κεφαλής του Προδρόμου (29/8).
    - Ευρέσεις της κεφαλής του Προδρόμου (24/2, 25/5).

Οι Άγγελοι [1]

- ◆ «Λειτουργικά πνεύματα εἰς διακονίαν αποστελλόμενα» (Εβρ. 1, 14).
- ◆ Δημιουργία των Αγγέλων - «φῶτα δεύτερα».
- ◆ Ανάπτυξη της Αγγελολογίας στα Αρεοπαγιτικά.
- ◆ Συγγράμματα (Εννέα Τάγματα):
  - ✧ Θρόνοι, Χερουβείμ, Σεραφείμ.
  - ✧ Εξουσίες, Κυριότητες, Δυνάμεις.
  - ✧ Άγγελοι, Αρχάγγελοι, Αρχαί.
- ◆ Αγγελοφάνειες ΠΔ – ΚΔ – Μαρτύρια – Βίοι.
- ◆ Καταδίκη της Αγγελολατρίας (Προς Κολοσσαείς).
  - ✧ Ωριγένης: δεν πρέπει «*τούς διακονοῦντας ἢ φέροντας ἡμῖν τὰ τοῦ Θεοῦ σέβειν καὶ προσκυνεῖν ἀντὶ τοῦ Θεοῦ*».

Οι Άγγελοι [2]

- ◆ Σχέση Αγγέλων – ανθρώπων: πρότυπα αγιότητας (όχι φυσικής, αλλά τρεπτής) [*«Ἄγγέλων τὸν ἀγιασμόν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνεπέφερον»*, Μ. Βασίλειος].
  - ✧ Ο «φύλαξ ἄγγελος»: διδασκαλία που αναπτύσσεται στην πρώιμη ασκητική γραμματεία (Μακαριανά Συγγράμματα).

- ◆ Ανάπτυξη εορτολογικού κύκλου:
  - ✧ Σύναξη των ασωμάτων (8/11).
  - ✧ Θαύμα αρχ. Μιχαήλ στις Χώνες (6/9).
  - ✧ Σύναξη αρχ. Γαβριήλ (26/3).
  - ✧ Σύναξη εν τω λάκκω του Ἄδειν (Ἄξιόν ἐστι, 11/6).
  - ✧ Τη Δευτέρα ημέρα της Εβδομάδος.

Οι Απόστολοι [1]

- ◆ «τούς ἀποστόλους ὡς ἀδελφοὺς τοῦ κυρίου καὶ αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας τῶν αὐτοῦ παθημάτων» (Ιω. Δαμασκηνός).
- ◆ Προνόμιο ἡ ίδρυση μίας ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἡ υιοθέτηση τῆς διδασκαλίας τους:
  - ✧ Ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ στοιχεῖο αὐθεντίας.
  - ✧ Ἡ ἀποστολικότητα («ἀποστολικὴ ὀρθοδοξία»).
- ◆ Πρωταρχικὸ χάρισμα στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία: «οὓς ὁ Θεὸς ἔθετο, πρῶτον ἀποστόλους...».
- ◆ Εορτές τῶν Ἀποστόλων – Ἀρχαιότερη ἡ εορτὴ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (29/6).

Οι Απόστολοι [2]

- ◆ Οι μιμητές των Αποστόλων: «Ισαπόστολοι»:
  - ✧ Μαθητές του Χριστού και συνεργάτες των Αποστόλων (Μαρία Μαγδαληνή, αγία Φωτεινή, Θέκλα).
  - ✧ Αυτοκράτορες (Κωνσταντίνος και Ελένη, Βλαδίμηρος, Όλγα).
  - ✧ Μοναχοί-φωτιστές λαών (Κύριλλος & Μεθόδιος, αγία Νίνα, Κοσμάς Αιτωλός).

Προφήτες και Δίκαιοι (ΠΔ) [1]

- ◆ *Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ κυρίου παρουσίαν» (Ιω. Δαμασκηνός) - «Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον...» (Ζ' Οἰκ. Σύνοδος, Συνοδικό Ὁρθοδοξίας).*
- ◆ *Λειτουργική τιμή προς τους Προφήτες από τον 4^ο αιώνα.*
- ◆ *«Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν» (Ἀποκ. 22, 6).*
- ◆ *«Οἱ πρὸ Χριστοῦ μάρτυρες», «Οἱ διὰ Χριστὸν πάσχοντες...» (Μελίτων Σάρδεων).*
- ◆ *«Τοῖς Προφήταις μόνοις ἐν Πνεύματι προορώμενα» τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας.*

Προφήτες και Δίκαιοι (ΠΔ) [2]

- ◆ Οι Προφήτες στο Εορτολόγιο.
- ◆ Λείψανα Προφητών στην Παλαιστίνη και την Κωνσταντινούπολη.
  - ✧ Έργο ψευδο-Επιφανίου, *Περὶ τῶν προφητῶν, πῶς ἐκοιμήθησαν καὶ ποῦ κεῖνται.*
  - ✧ Περίπτωση προφ. Ησαΐα (9 Μαΐου): τελούνταν, σύμφωνα με το Κωνσταντινουπολιτικό Συναξάριο και το Τυπικό της Μεγάλης Εκκλησίας, στο ναό του αγίου Λαυρεντίου, «πλησίον Βλαχερνῶν».
    - «Ἐπὶ Μαρκιανοῦ εἰσῆλθε τὰ λείψανα Ἡσαΐου ἐνεχθέντα ἀπὸ Πανεάδος καὶ κατετέθη εἰς τὸν ἅγιον Λαυρέντιον» (Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως).

Προφήτες και Δίκαιοι (ΠΔ) [3]

- ◆ Η βιβλική νοηματοδότηση της *Δικαιοσύνης*.
- ◆ Δίκαιοι: οι προ Χριστού Άγιοι, οι ζήσαντες με την ελπίδα και προσδοκία του Μεσσία.
  - ✧ «*Εὐφραίνεσθε Δίκαιοι*» (α' ἰδιόμ. Αἰνῶν).
  - ✧ Ο Ιώβ «*ἄμεμπτος, δίκαιος*».
  - ✧ Ο Νώε «*ἄνθρωπος δίκαιος*».
- ◆ Παραβολή των ζιζανίων: «*Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν*» (Ματθ. 13, 43).

Μάρτυρες και Νεομάρτυρες [1]

- ◆ *Τοὺς τε τοῦ κυρίου μάρτυρας ἐκ παντὸς τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ καὶ τὸ αὐτοῦ πεπωκότας ποτήριον τό τε τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ θανάτου βαπτισθέντας βάπτισμα ὡς κοινωνοὺς τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς δόξης» (Ἰω. Δαμασκηνός).*
- ◆ Αρχιμάρτυς και Πρωτομάρτυς ο Χριστός.
  - ✧ *Μίμηση του μαρτυρίου του Χριστού («ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου», Ἰγνάτιος Θεοφόρος).*
  - ✧ *Το μαρτύριο «τέλειον ἔργον ἀγάπης» (Κλήμης Αλεξανδρεὺς).*
- ◆ *Περίοδος Διωγμῶν: οι Μάρτυρες επισκιάζουν τους άλλους χορούς: «ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης διαλάμπαντες οἱ μεγαλοπρεπεῖς τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες».*

Μάρτυρες και Νεομάρτυρες [2]

- ◆ Τιμή των μαρτύρων κατά τη γενέθλιο ημέρα της μνήμης τους (Μαρτύριο αγ. Πολυκάρπου): «Ἐνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἰς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἐτοιμασίαν».
- ◆ Συνάξεις «γενεθλίου ἡμέρας» - παννουχίδες (παννουχίδος δὲ οὔσης ἐν κήπῳ, ἔνθα καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἐτύγχανε, ψαλμωδίαις τιμώμενα», Γρηγόριος Νύσσης).
- ✧ Θεία Ευχαριστία – Κοινωνία των ζώντων με τους μάρτυρες «ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ» (Μαρτύριο Πολυκάρπου).

Η τιμή προς τους Μάρτυρες

- ◆ Ανάγνωση ιερών βιβλίων («ἐξέστω ἔτι μὴν ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τῶν Μαρτύρων, ἡνίκαι αἱ ἐτήσια αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτελοῦνται» [Σύνοδος Καρθαγένης, καν. νδ']).
- ◆ Ευχές και προσευχές για τους Μάρτυρες (αρχικά υπέρ των Μαρτύρων, αργότερα προς τους Μάρτυρες, «ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν καὶ ταῖς πρεσβείαις προσδέξῃται ἡμῶν τὴν δέησιν» [Κύριλλος Ιεροσολύμων]).
- ◆ Ψαλμώδηση διαφόρων ὕμνων («cantatur enim et exitus martyrum», Τερτυλλιανός).
- ◆ Συμπόσια «πρὸς ἔλεον καὶ ἀνάκτησιν τῶν δεομένων καὶ πρὸς βοήθειαν τῶν ἐκπεσόντων». Ἀλλὰ ἀπὸ «σωφρονέστατα συμπόσια», κατήντησαν συμπόσια μέθης και κρεπάλης.

Ομολογητές

- ◆ «Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. 10, 32).
- ◆ Ἡ τιμὴ τους στην αρχαία Εκκλησία: «ναοὶ τοῦ Θεοῦ» (ἅγ. Κυπριανός) – λύση ἐπιτιμίων τῶν lapsi (μέχρι τον 3ο αι.).
- ◆ Κριτήριο αγιότητας ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως κατὰ τους μεταγενέστερους αἰῶνες.
  - ✦ Μάξιμος Ὁμολογητής.
  - ✦ Ὁμολογητές τῆς Εἰκονομαχικῆς περιόδου.
  - ✦ Ἅγ. Θεόδωρος Στουδίτης: «ἐνατένιζε τὰς Ἀγιοχορείας· ἴδε ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου τὸν κριτὴν τοῦ κόσμου, ὅς σε ἀνακηρήξει πιστὸν δοῦλον καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τηρητὴν καί, τὸ μείζον, ὁμολογητὴν».

Όσιοι

- ◆ «Γίνεσθε μάρτυρες τῇ βουλήσει ἄνευ διωγμῶν, ἄνευ μαστίγων, καὶ ἔξετε τὴν αὐτὴν ἀξίαν οἷαν καὶ οἱ μάρτυρες» (Μ. Βασίλειος).
- ◆ Οι κατά πρόθεση μάρτυρες: «ὅτι μάρτυρα οὐχ ὁ θάνατος ποιεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ ἡ πρόθεσις» (Χρυσόστομος).
- ◆ Το μαρτύριο της συνειδήσεως προβάλλεται στην ασκητική γραμματεία ἀκόμη και ως ανώτερο ἀπὸ το μαρτύριο του αἵματος.
- ◆ Επικράτηση της μνήμης των οσίων στα μοναχικῆς προελεύσεως λειτουργικά Τυπικά.

Ιεράρχες

- ◆ Διάδοχοι των Αποστόλων.
- ◆ Επίκληση των Πρεσβειών τους: *«τῶν ἐν Ἁγίοις πατέρων ἡμῶν, μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων»*
- ◆ Προάσπιση του δόγματος.
- ◆ Διατύπωση της διδασκαλίας της Εκκλησίας (Οικουμ. Σύνοδοι: *«ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις Πατράσι»*).
- ◆ Διαμόρφωση ειδικού εορτολογικού κύκλου.
  - ✦ «Θεολογικές» εορτές: Μνήμες των Πατέρων των Οικουμενικῶν Συνόδων.

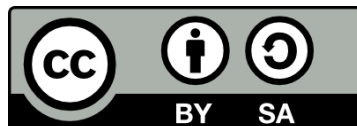
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συμεών Πασχαλίδης. «Αγιολογία - Εορτολογία. Οι Χοροί των Αγίων». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS362/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

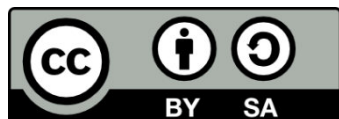

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος.
Θεσσαλονίκη, 21.6.2015.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

